

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

16.

Gibanje v prostem zraku je posebno potrebno za tistega, ki stanuje v ozkih, temnih, s slabim zrakom napoljenih sobah; ali nič manj tudi za tistega, ki prebiva v prostornih. Zraka potrebujemo za dihanje, on nam očisti in poživi kerv, on stori, da gre prebavljanje vse boljše od rok i. t. d. On mora biti zato tudi čist in zdrav. Kakor pokvari gnjilo jabelko zdravo, tako škoduje nezdrav zrak človeku. Znano je pa, da je zrak na prostem zdravejši, nego še v tako prostorni izbi.

Gibanje v prostem zraku je potrebno za tiste, ki mnogo sedé, pred vsem pa za mladino. Mladina raste, zato potrebuje tudi veliko večje skerblijivosti nego starost. In kdo bi ji tudi ne privoščil veselega gibanja v prosti naravi? Ali naj se že navadi v prvi mladosti na ono čepenje po sobah, kterege še pri starih ljudeh ne vidimo radi? Mladost je norost, njen značaj je veselost; ali pa zamore biti vesela v vedni ječi?

Zato je dolžnost starišev in odgojiteljev, da puste otrokom tudi prostost, da uživajo prosti zrak, saj to nič ne velja. Ali ugovorov, koliko se jih najde zoper to! Stariši pravijo: Mi raje vidimo otroke doma; tu vemo, da se jim ne more nič zgoditi. Z njimi ven hoditi, nimamo zmiraj časa; samih pa nočemo pustiti, ker bi se jim lahko kaj pripetilo.

Ugovarja se vsemu lahko; ali ugovori niso vselej pravi, in tako tudi tukaj ne. Stariši vidijo raje otroke doma, ker se jim tu nič zgoditi ne more. Ali se jim res nič ne zgodi? O, pa še veliko. Poglejte njih blede lica, njih slabe moči, njihovo lenost in zaspanost; pogledajte jih, kako so mehkužni, kako hitro so bolni, kolikokrat tožijo, da jih boli glava, opazujte jih, kako malo jedó, kako malo se uče. Kdor meni, da to ni nič, s tem se ne da nič govoriti.

Dalje pravijo stariši, da nimajo vedno časa, otroke na prosto voditi. Saj tudi ni treba. Pustite jih s pridnimi tovariši, recite jim, kedaj imajo priti domov, in kam ne smejo hoditi, in česa ne smejo storiti. Ako imate kaj veljave pri njih, vas bodo gotovo ubogali. Ne bodo se dali zapeljati slabim tovarišem, ampak dejali bodo vselej: Tje ne grem, ali tega ne storim, stariši so mi prepovedali. — Veljave pa morate imeti nekaj, ali ne samo nekaj, ampak vso veljavo pri otrocih. Ako je nimate nič, ne boste tudi nič opravili, ako jih imate vedno pod rokami. Veljavo si pa pridobite, ako se obnašate tako, kot se starišem spodobi.

Tudi ni treba za vsako poškodovanje, ktero si napravi otrok, tako strašanskega hrupa vzdigniti. Ako prinese kedaj otrok kako prasko na nosu, licih, roki ali nogi, obvezite mu jo, ako je velika, pa je. Vaše molčanje bode imelo več prida, kot vse dolgotrajne pridige, s kterimi

mučijo posebno matere svoje otroke, in od katerih nazadnje otrok ravno toliko ve, kot od začetka. O teh pridigah menim še pozneje obširneje govoriti, zato naj zadostuje to za danes.

Ali ne samo to. Nekteri stariši so še celo tako abotni, da otroka, ki se je poškodoval, še natepejo po verhu. Kolika nespamet! To je ravno tako, kot bi hoteli vi neskončnemu in vsemogočnemu bitju pomagati. Otrok je že s tem dovolj kaznovan, da se je pobil, pomnil bode to dolgo; pomnil bo pa tudi, da ste ga kaznovali vi. Ali vas bo ljubil, ali bo častil vas, svoje mučitelje?

Človek je ustvarjen za prostost. Ali že v mladosti ga devljemo v verige. To je pa tudi uzrok, zakaj je tako malo dobrih ljudi na svetu. Strašen je le služenj, ako razdrobi svoje verige. Otrok, ki ga stražite tako skerbno, je res miren na videz, dokler ga imate v očeh; ali naj se mu posreči vam uiti, kako neposajen bo potem! Kdo je temu kriv? Vi stariši, ki ste mu dajali toliko lepih naukov brez jedra, in ki ste tako strašno pazili nanj.

Zraven prostega zraka potrebuje človek tudi luči. „Pri luči je lepo živeti, sladko umreti“, pravi slovenski pregovor. Govori se tudi o luči modrosti, luči resnice i. t. d. Zadnje besede nemškega pesnika Göthe-ja so bile: več luči! Rastlina tudi umerje, ako jo postavimo v temen kraj. Ljudje, ki prebivajo po temnih izbah, ali v dolih, ki imajo le malo časa na dan solnce, so telesno in duševno slabi. Brati, šivati ali plesti pri slabi svitlobi je strup za oči. Človek postane kratko- ali slaboviden. Jetniki, ki so vedno v temnih ječah, postanejo čisto slepi. Oči se morajo ravno tako urediti in vaditi, kot vsak drugi del trupla. V temi jih pa ne moremo, zato v nji čisto oslabé, kot vsak drugi del, ki ga zanemarjamo. Napačno je tudi, ako vsako stvar, ktero hočemo ogledovati, prinesemo prav pred sebe, ali gremo prav k nji. Poskušati moramo jo opazovati tudi iz daljave.

Žalostno je, ako se moramo zateči k očalom. Ali ker ni drugače, mora biti. Očali so potrebno zlo, kot plačane dojenice. Saj je pa bilo to nekdanj drugače. Res je, da si pokvarimo oči z mnogim branjem in študiranjem, kajti resnično mnogo se tirja od človeka. Ali naši pradedje niso toliko študirali, pa so bili vendar bolj učeni, kot mi. Nekteri so si pridobili tako učenost, da so stali visoko nad svojim in stoje še nad našim učenim časom. Kdo se pa sedaj tako povikša? O tacih pa ne govorim, ki si natikajo očali, katerih ne potrebujejo, ampak samo zakličem: „Oče, odpusti jim, ker ne vedó, kaj delajo!“ Ako hočemo imeti zdrave oči, varujmo jih prahu, vročine, mraza in prežarke svitlobe, zraven jih pa ne pozabimo čistiti.

Za novorojeno dete je potrebno, da se ne spusti do njega takoj prevelike svitlobe, naj se ima v temnih, ali ne pretemnih sobah. Pola-

goma naj se spušča do njega več svetlobe, da se navadi s časom na njo.

H koncu hočemo skleniti vse to, kar smo povedali v tem pogovoru. Otroci se morajo mnogo gibati v prostem zraku. Ne imejte jih, stariši, vedno pod ključem, ne kalite jim njihovega mladega življenja, ne jemljite jim prostosti in luči. Saj bodo dovolj vklenjeni, ko pridejo med svet.

(Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

b) V „Krajnski Čbelici“ l. 1832 priobčen je najprej že po „Illyr. Bl.“ ponatisnjeni I. **Predgovor** dalmaškim pesmam **Ivana Ivaniševića**, imenovanim kita cvetja razniga:

O de znal bi te v čebelo prestvariti!
De bi 'z cvetja vsakiga mēd mōgel piti;
O de bi nikol' ne bil ne pajk, ne kača! i. t. d.

V III. Bukvicah rojijó dr. Prešernovi Seršeni, in razun Pušičarjem velja dr. Zupanu še 3. pa vzlasi 9. z ozirom na nektere posebne pesmi njegove, namreč: „Heksametristam“;

3.

Kdor mi v heksámetru namest spondeja
Al daktila posluži se troheja,
Ne ve, kam se cezure dejó,
Upréga Pegaza v galejó.

9.

Pevcu brez s in brez c.

„Brez cetov teče vir mi Hipokréne,
In esov v pesmah mojih najti ni!“
Zatorej nimajo nobene cene,
Zató so pesmi tvojé brez soli.

Ravno v teh III. Bukvicah pride pervikrat na svetlo Peršernov sonet „Čerkarska Pravda“ in po Zupanovi pesmi: „Krajnec dolžen hrovatenja“ priklicani „Ptujó-Besedarjem“: „Ne bod' mo šolobarde! Moskvičanov, — Gorenci moji! knjige mi berimo. . . Iz kotov vsih od Skjaptrov do Šamanov“ i. t. d. — V njih ponatisnjen je dalje Zupanov 2. Vskers po „Illyr. Bl.“ — 3. Bratoljubje: „Rad gledam doline — Obilno poljá, — Še raji rodine — Bratinskih sercá“ i. t. d. — 4. Berlinskiga koplorja ura: „Pohvalen, prijeten — V Berlini (Barovljín, borovlje, stolno mesto Prajsovskega kralja) koplór, — Trinpetkrat pet leten, — Na torbi roklor (plajš)“ i. t. d. —

Za temi pesmami nahaja se po 2. nat. str. 43—46 njegov „Krajnski Plutarčik“. Desetka škofov, Krajncov. 1. Lamberž Žiga, prvi škof Iblanski: „Ljud cerkve Iblanske — Sigmunda imá, — Kos Akvilejanske — Rad biti nehá“. — 2. Zladkonja, po greško